

- א. מאכל בהמה שאינו ראוי לאדם – פטור מתרומות ומעשרות. אבל דבר שסתמו עומד לאדם, אי אפשר לשנותו לבהמה ע"י מחשבתו, וחייב (תורא"ש נא.). ולדעת הרמב"ן (בע"ז מא:): מאכל אדם שזרעו לבהמה – פטור [ונחלקו אחרונים לדעתו, אם זרעו לבהמה ונמלך וגמר מלאכתו לשם אדם. ע' חזו"א מעשרות א, י; מעדני ארץ תרומות ב, ד].
- ב. פירות שלקחם לאכילה ונמלך, לא ימכרם לנכרי עד שיתקנם, שמא ימכרם הגוי לישראל אחר, והרי כבר נתחייב לתקנם (רמב"ם מעשר יג, יד, עפ"י התוספתא). אבל לקחם מתחילה למכרם לגוי – פטור בדמאי (פאת השלחן יח, נה.).

דף ח

- יא. א. ליבן סכין ושחט בה, האם שחיטתו כשרה אם לאו?
ב. סכין של עבודת כוכבים, האם מותר לשחוט בה או לחתוך בה בשר?
ג. השוחט בסכין של נכרי, מה דין הבשר?
ד. מה דין סכין ששחט בה טריפה, וכן סכין של שחיטת כשרה?
ה. כמה סכינים צריך הטבח, וכמה כלים הוא צריך להדחת הבשר והחלבים?
ו. האם מותר להניח הכסלים וחלביהן על שאר הבשר?
- א. אמר רבי זירא אמר שמואל: ליבן סכין ושחט בה – שחיטתו כשרה. חידודה קודם לשריפתה. [ואין לפסול משום שריפת צדי הסכין את הסימנים קודם שנחתכו ברובן – כי מקום החתך מתרחב ואין צדי הסכין נוגעים בסימנים אלא החוד בלבד, ובמקום החוד החיתוך קודם לשריפה].
- א. כתבו ראשונים שמכך שהרי"ף השמיט הלכה זו, נראה שנקט על פי סוגיא אחרת שאין אומרים 'מירווח רווח' וחוששים לשריפת צדי הסכין את הסימנים. וכן דעת הרז"ה ועוד (וכ"כ הרא"ש בדעת הרמב"ם. וכן בה"ג השמיטה. וכן היא דעה ראשונה בשו"ע סי' ט. וע"ש בש"ך שכן דעת רש"ל ב"ח ולבוש). ויש פוסקים כרבי זירא (עפ"י רבנו יונה; רבינו עמ' כב. וכן י"ג בדעת הרמב"ם – ער"ן וכס"מ שחיטה א, כב; רא"ש בשם הראב"ד; ספר העיטור ב, ב).
- וכתבו כמה ראשונים שאף רבי זירא לא התיר לשחוט לכתחילה אלא בדיעבד (עריטב"א. וכ"כ הראשונים בשם הראב"ד; בעל העיטור).
- ב. לכל הדעות משמע שאם ניקב הוושט בשעת שחיטה במקום שנחתך כבר – הרי זו טריפה ונלא נבילה. אחרונים. וע' אחיעזר ח"ב ח, ד], שהרי מבוואר בגמרא שאילולא 'מירווח רווח' השחיטה היתה פסולה משום שריפת הסימנים בתוך כדי השחיטה (תוס'). ויש דעה המקילה בדבר [ושונה סכין מלובנת שהיא מקדמת לשרוף גם מה שעדיין לא נשחט] (ע' במאירי שהביא דעה זו, וחלק). ואם כבר נשחט רוב הסימן, כתבו אחרונים ששוב לא יפסול בניקוב (עפ"י מעיו"ט ח, ה; ש"ך כו, א). ע' פריטס נוספים בפרי חדש יו"ד ט ובתבואות שור שם; שבט הלוי ח"ו קיד.
- ג. שיעור 'ליבון' כתבו כמה אחרונים, כשאר ליבון בש"ס שניצוצות ניתזים ממנו, ועכ"פ כליבון הקל. ודעת בעל שמלה חדשה (ט, א) שאפילו בשיעור יד סולדת די לשרוף הסימנים.
- ב. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: סכין של עבודת כוכבים (האסורה בהנאה משום 'משמשי עכו"ם') – מותר לשחוט בה, מקלקל הוא (שבהמה חיה דמיה והנאתה מרובים משל השחוטתה). ואסור לחתוך בה בשר – מתקן הוא.

אמר רבא: פעמים שהשוחט אסור – במסוכנת, שהשחיטה תקנתה. ופעמים המחתיך מותר – בנתחים טובים המיועדים לשלחם דרוחן לאדם חשוב, וזה שחתכם מפסידם.

עבר ושחט מסוכנת – לדעת הרא"ש לא נאסרה הבהמה, אבל מהרמב"ם משמע שאסורה (ע"ז ז, יט). וכן כתב בשלחן ערוך [והטעם, כיון שלולא השחיטה היתה מתה, הרי השחיטה עיקר הגורם להנאתה, וכדין הסיק תנור או ארג בגד באיסורי הנאה. תורת חיים]. ויש אומרים שלהרמב"ם אין לשחוט לכתחילה אפילו בהמה שאינה מסוכנת (כסף משנה הל' ע"ז ז, ט. ובבית הלוי (ח"א מז) פרש הטעם משום 'לא תביא תועבה אל ביתך' ואעפ"י שאינו נהנה).

ודעת הרמב"ן לאסור בהנאה אפילו בחיתוך בשר. והרשב"א כתב שמוליך הנאה לים המלח והבשר מותר.

שאמרו מותר לשחוט – במקום שאין חשש שמנונית איסור בסכין, כגון שנשתמשו בה לחיתוך עצים בלבד או שלובנה באש (וי"א אף בהגעלה ברותחים. ערמב"ן ורשב"א).

לענין חיתוך הבשר בצונן, צדד בתורא"ש שמותר אף לכתחילה אפילו בסכין שנשתמשו בה לבשר נבלות, באופן שידיה אחר כך את מקום החתך. [ונראה דוקא באקראי, אבל בקבע אסור שמא לא ידיה, וכמו שאמרו להלן שטבח צריך שני סכינים, לחיתוך ובשר ולחיתוך חלב].

ג. השוחט בסכין של נכרים; רב אמר: קולף בית השחיטה, מפני בליעת איסור שבסכין. ורבה בר בר חנה (י"ג: רבה בר רב הונא / רבה בר אהינא) אמר: מדיח.

פרש הרשב"א 'הדחה' – שפשוף יפה יפה ביד במים להסיר השומן הנדבק בדפני בית השחיטה (וכ"כ הר"ן בשם רבנו יונה).

ופרשו שיתכן ולדברי הכל בית השחיטה רותח ואעפ"כ אמר רבב"ח שמדיח, הואיל והסימנים טרודים להוציא דם – אינם בולעים. וכן יתכן ולדברי הכל נחשב בית השחיטה צונן ואעפ"כ אמר רב קולף, שאגב דחיקת הסכין הבשר בולע.

א. הואיל ולא נפסקה הלכה בגמרא ואיסור תורה הוא – אנו עושים לחומרא [ועוד, שהלכה כרב כנגד רבב"ח תלמידו] (עפ"י רש"י ר"ח רא"ש ורשב"א. וכן נראה בתוס' (שעה"מ). וכן דעת בעל התרומות ט; סמ"ג לאו קלו; וכן דעת הרמ"א י"ד י, א וש"א). ואילו הר"ף והרמב"ם (מאכ"א ז, ז), נקטו לקולא (וכן נקט בשלחן ערוך י, א. ובתב"ש שם סק"ט נקט שגם הר"ף והרמב"ם סוברים שצריך קליפה בסכין בת יומה).

ובכל אופן לכתחילה לא ישחוט בסכין אסורה (רש"י).

ב. מדובר בסכין שנשתמשו בה לאיסור באותו יום, אבל אם אין ידוע שנשתמשו בה היום, סתמה אינה בת יומא וקיימא לן נותן טעם לפגם מותר (עפ"י תוס' ועוד ראשונים).

ויש אוסרים אפילו בסכין שאינה בת יומה, כי בדרך כלל יש עליה שמנונית בעין, וזו אינה פוגמת (כ"כ הרשב"א בתירוץ שני).

ג. פרשו התוס' [בישוב מנהג העולם], שמא רק בכגון בית השחיטה שהוא קצת רותח, דחיקת הסכין מבליעה, [וכן הדין בחיתוך דבר חריף כצונן. להלן קיא:], אבל לא בבשר צונן. וכן דעת הרשב"א והמאירי והר"ן בהדושיהם.

ואולם הריב"ם היה מצריך לאחר ניקור החלב, לחזור ולקלף בכל המקומות שחתך בסכין, משום בליעת החלב אגב דוחקא דסכינא.

ד. סכין ששחט בה טריפה; נחלקו רב אחא ורבינא האם הכשרה בחמין או בצונן. והלכה אפילו בצונן. ואם יש לו חתיכת בגד קשה – משפשף בו, ואפילו הדחה אין צריך.

א. עבר ושחט בה ללא הדחה; לדברי רב דלעיל – קולף, ויתכן שגם רב אחא ורבינא מודים לכך (עפ"י רשב"א ועוד. וכן כתבו האחרונים שלדעות הפוסקים כרב צריך לקלוף. אך י"א שכאן שונה הואיל ושחיטת טריפה אקראית היא ולא דמי לסכין של נכרים. ב"ח ופליתי בדעת הטור). ויש פוסקים שמדיח הבשר ותו לא (ע' טשו"ע יו"ד י, ג; מאירי בשם י"א. [גם לשון בה"ג (ס) מורה שמחלוקת האמוראים אמורה לענין הבשר, האם צריך הדחה בחמין או בצונן. וצ"ע]).

ב. סכין ששחט בה בהמה כשרה, יכול לשחוט בה שוב ללא הדחה ואין לחוש משום איסור דם, כי בית השחיטה טרוד לפלוט ואינו בולע (רשב"א, מרדכי, הג"א ועוד. וכן מורה פשט השו"ע י, ב כמש"כ שם הש"ך).

ודעת התוס' נראה שצריך הדחה משום שמנונית מועטת של 'אבר מן החי' הנמצאת על הסכין. וכן דעת האגודה (שער המלך סוף הלכות מאכ"א).

וכל זה לענין השימוש בסכין לשחיטה פעם אחרת, אבל אם בא לחתוך בה, אפילו שחט כשרה אסור לחתוך בה רותח ללא הגעלה, משום הדם הבלוע בסכין (תוס' ועוד, עפ"י גמרא להלן קיא. ובצונן נחלקו שם האם צריך הדחה).

ג. נוהגים לקנח סכין השחיטה יפה בין שחיטה לשחיטה, שמא תימצא הבהמה טרפה (יו"ד י, ג ובש"ך).

ה. אמר רב יהודה אמר רב: הטבח צריך שלש סכינים; אחת ששוחט בה, ואחת שמחתך בה בשר, ואחת שמחתך בה חלבים [ולא יחתוך באותה סכין בשר ואח"כ חלבים, גזירה שמא יחתוך חלבים ואח"כ בשר. אבל עתה עושה הוא היכר לסכינים ולא יבוא להחליף].

וכן צריך שני כלים של מים; אחד שמדיח בו בשר ואחד שמדיח בו חלבים.

א. חתך הבשר בסכין שחתך בה חלב, בצונן – מדיח הבשר וכשר [ולכתחילה חששו פן ישכח להדיח]. וכן לענין כלי הדחה, מדיח שוב הבשר (רמב"ן).

ב. ברא"ש (בסימנים יא יט) מובא שעכשיו אין הקצבים נוהגים בסכינים מיוחדים לחלבים ולבשר, הלכך צריך להדיח ולשפשף הבשר יפה, שלא תישאר לחלוחית חלב דבוק. [במעדני יו"ט פרש דבריו לענין המנקרים, אבל לא בקצבים המחתכים חלבים למכירה].

ג. אבד סכין הבשר לטבח, ונצרך לחתוך בשר לקונים, משמע שיכול לשפשף את סכין החלבים ולהכשירה ולחתוך בה בשר עד שיביא סכין אחרת – שלא אסרו את סכין החלבים אלא הצריכו לכתחילה סכין נוסף (עפ"י אגרות משה יו"ד ח"ב מו).

ו. אמר אמימר בשם רב פפא: לא יכפה אדם את הכסלים (שחלב הכליות דבוק בהם) על הבשר, שהחלב נוטף ונבלע בבשר. ואעפ"י שבכל חלב ישנו קרום דק מעליו, אגב משמוש יד הטבח אין הקרום הזה שלם. ואולם כשמניח על הדף הכסלים עם החלב (והחלב למעלה. רש"י), אין חוששים שנוטף מהחלב על הכסלים, שאותו הקרום שבין הכסלים לחלב הוא עבה וחזק (ואמנם הוא עצמו אסור משום שהחלב נבלע בו, אבל אין נבלע כל כך שיהא זב לבשר שתחתיו. רש"י).

א. בדיעבד הניח הכסלים על הבשר, הרמב"ם כתב להתיר [בהדחה בשפשוף רב. רשב"א]. והרמב"ן והרשב"א פקפקו בזה משום חימום הבשר ובליעתו. אך צדד הרשב"א שבקליפה די שהרי אינו רותח גמור ודיו אם היא כבית השחיטה שמועיל בה קליפה (וכ"כ הר"ן). וכתב בדעת רש"י שללא קליפה יש לאסור. ואילו רש"ל כתב שאף לפרש"י אינו אלא לכתחילה).

ב. כתבו התוס' והרא"ש: דוקא כשהבשר עדיין חם אין להניח עליו את הכסלים, אבל כשנצטנן מותר להניח עליו חלב, ככתוב וישימו את החלבים על החזות. [וכן הדין לכל דבר שהדרך להדיחו, כגון בשר, מותר להניחו צונן בכלי של איסור, שאין לחוש שיאכלנו ללא הדחה] (ראשונים; יו"ד צא; סד, יח).
 וי"א שאין להניח חלב על בשר, שמא יניח כשלא יתקרר [ונמכתוב אין ראייה, כי כהנים זריזים הם. ועוד, מדרבנן הוא שאסור] (ע' בדק הבית לרא"ה ד, א; בהגר"א צא סק"ב; איסור והתר כ"ח; דרכי משה סד, יב).

יב. א. מהו 'שחין' ומהי 'מכוח' האם משפטם שוה? האם מצטרפים זה עם זה לטומאת נגעים?
 ב. מי שלקה בשחין ובמכוח במקום אחד ואח"כ נתנגע, האם נידון כשחין או כמכוח? ומה הדין כשהוכה או נדקר בשיפוד מלובן?

א. השחין הוא פגע בעור הבא מחמת חום מכה או מחולי הגוף כגון קדחת (רמב"ם), או מכל דבר חם שלא מחמת האש, כגון עופרת שנעקרה מהאדמה והיא חמה, או מחמי טבריה. המכוח באה מחום אש או מכל דבר הבא מחמת האש כגון סיד רותח וחמי האור.
 דין השחין והמכוח – והה. נגע צרעת כי יולד בהם, יש בו הסגר שבוע אחד ולא יותר. נראו בו אחד משני הסימנים הללו; שער לבן או פסיון (= התרחבות) – הכהן מחליטו בטומאה. לא צמח שער לבן ולא פשה הנגע – טהור. לפיכך חילקם הכתוב בשתי פרשיות – ללמד שאין מצטרפים זה עם זה לטמא בכגרים (רש"י: חצי פול).
 א. כל זמן שהשחין או המכוח הן מכות טריות – אינם מטמאים בנגעים כלל. ומאידך כשנתרפאו לגמרי, אעפ"י שיש במקומם צלקת – דינה כדין עור הבשר לכל דבר. לא נאמרו הדינים המיוחדים להם אלא בשלב בו העור החל להתרפאות, שנעשית שם קליפה כקליפת השום, ואז נקראים צרבת השחין; מחית המכוח (רמב"ם הל' טומאת צרעת ה).
 ב. היה שער לבן בתחילה – מחליט מיד. וכן אם הסגיר ופטר ואח"כ צמח שער לבן או פשה – יחליט (רמב"ם שם).
 ג. שחין שהסגירוהו ובתוך ימי ההסגר נעשה באותו מקום מכה – מתחילים ימי הסגר מחדש (עפ"י רבנו גרשום ורמב"ן).
 ואם לא הספיקה המכוח לעשות כלום עד שלקה שוב ע"י מכה, ישנה דעה שגם אז המכוח שבאמצע מפסיקה את השחין הראשון וצריך להתחיל הסגר חדש, ואין כן דעת הרמב"ן.

ב. לקה בשחין ואח"כ במכוח או להפך; האחרון בטל את הראשון. ונפקא מינה לענין צירוף, שאם היה זה כחצי גריס ואח"כ נצטרף אליו שחין או מכוח בכחצי גריס – אם הם מאותו הסוג מצטרפים, ואם לאו אין מצטרפים.
 ליבן שיפוד והכה בו – נסתפקו האם חום המכה קודמת לכווית האש, והרי ביטלה המכוח את השחין, או חום האש קודם לחום המכה והרי השחין מאוחר וביטל המכוח. ודוקא במכת חבטה, אבל בדקירה – החיתוך קודם לשריפה הלכך נדון משום מכות אש. ונפקא מינה לענין צירוף כנ"ל.

דף ט

יג. א. אלו לימודים מעשיים נצרכים לתלמיד חכם?
 ב. טבח שאינו יודע הלכות שחיטה, האם מותר לאכול משחיטתו?